

ሀወሓት/ወያነ እና የትግራይ ሕዝብ

ከነብዩ ያሬድ

መግቢያ

የዚህ ጽሁፍ ዋና ዋና ዓላማ የትግራይ ሕዝብና የተላላኝ/ሀወሓትን የግድግዳነት ታሪክና ወቅታዊ ሁኔታ እጅግ በጣም በአጭሩ መግለጽ ነው። የዚህ ፅሁፍ ፀሐፊ የተቃዋሚው ጎራ ውስጥ ወዳጅና ጠላትን የመለየት ብሽርታ ሰፍኖ ይገኛል ብሎ ያምናል። ይህንን ብሽርታ ማጥራት ደግሞ የአገራዊው ዲሞክራሲያዊ የአንድነት ትግሉ ሀሁ ነው ብሎ ያምናል። ስለዚህ ይህ ጽሁፍ የትግራይ ሕዝብና የተላላኝ/ሀወሓትን ታሪካዊና ወቅታዊ ግድግዳነት እጅግ አጭር በሆነ መንገድ በመግለጽ ወዳጅና ጠላትን በመለየት ረገድ አስተዋፅዖ ለማድረግ ታስቦ የቀረበ ነው። ይህ ጉዳይ በጣም ሰፊ ከመሆኑ የተነሳ በርካታ ጠማሮች ሊወጣው የሚችል በመሆኑ በዚህ አጭር፣ አጠቃላይና ቀላል አቀራረብ ይሸፈናል የሚል ግምት በዚህ ጽሁፍ አቅራቢ ዘንድ የለም።

ተላላኝ/ወያነ የአገሪቱን በትረ-መንግሥት ወር ከያዘ ሩብ ምእተ-ዓመት ሊደፍን ነው። በነዚህ ሁሉ ዓመታት ሲለው በዲሞክራሲ ሥም እያላገጠ፤ ሲያሰኘው ደግሞ በፌዴራል ፖሊስና በጦር ኃይል እየደፈጠጠ ሲገዛ ኖሩዋል። የአገዛዙን ኢ-ዲሞክራሲያዊነት ለመገንዘብና እርሱ የሚመርጠው የፖለቲካ ቧልት ሳይሆን ዲሞክራሲያዊ ሥርዓቱን እውን ለማድረግ የሚበጅ ሁነኛ የትግል ስልት መርጦ ለመገኘት የታለፈው ጊዜ እጅግ በጣም ከበቂ በላይ ነው። አለመታደል ሆኖ ግን አብዛኛዎቹ ተቃዋሚ ነን ባይ ድርጅቶች ከመጃጃል ለመላቀቅ ብቃት ሳያገኙ ቀርተው ይሁን ወይም አውቆ የተኛ ቢቀሰቅሱት አይሰማም እንዲሉ ሆኖ የገዢው ቡድን የምርጫ ድራማ አዳማቂና ማላገጫ ከመሆን የዘለለ እርባና ያለው ነገር ሳይሰሩ ዘልቀዉታል። በዚህ ሳቢያ ጎሳ-በቀሉ ፋሺስታዊ አገዛዝ በራሱ ጥንካሬ ሳይሆን በተቃዋሚው ድክመት ሳቢያ ካሰበው በላይ በሥልጣን ኳርቻ ላይ ፍጢጥ እንዳለ ለመክረም የታደለበት ሁኔታ ውስጥ ገብቶ ነው የሚገኘው።

ስለ ተላላኝ/ወያነ ማንነትና ምንነት ገና ድርጅቱ ጫካ ሳለ የተነገረና የታወቀ ጉዳይ ነው። ድርጅቱ ሥልጣን ከያዘ በኋላም በወታደር ኃይል እየደፈጠጠ፤ በግፍ የንፁሃንን ሕይወት እየቀጠፈና ለመብታቸው የሚታገሉ ዜጎችን እንበለ ፍትህ ዘብጢያ እያወረደ እውነተኛ ባህርይ በገቢር አሳውቆናል። በተለያዩ ደረጃ የሥርዓቱ አገልጋይ ሆነው አብረው ሲወቅጡን የከረሙትም በሆነ ምክንያት ሥርዓቱን

ሲለዩ ስለ ሥርዓቱ ግምነት መስክረውልናል። የሥርዓቱ ቁንጮ የነበሩት ሟቹ ሰውዬም ጣታችን፣ እጃችን ወዘተ ... እንደሚቆርጡን እኝኝ እስኪለን ድረስ እየዛቱና በገቢርም እያሳዩን ለአገሪቱና ለሕዝቧ ያላቸውን ንቅትና ጥላቻ አሳይተውናል። ይህ ሁሉ ግን የሚገባንም የሚሰማንም አንመስልም። አገዛዙ እራሱ 'እኔ ግም ሥርዓት ስለሆንኩኝ መወገድ ይገባኛልና ይኸው እራሴን በራሴ መነገልኩላችሁ' እስኪለን የምንጠብቅ ነው የምንመስል። ይህ ደግሞ ሲያምረን ይቀራል እንጂ መቼም ቢሆን የሚፈጸም አይደለም።

ካለፈው የቅርብ ጊዜ የአገራችን ታሪክ ልንማር እንደምንችለው አገዛዞች በሕዝብ ቢጠሉም፣ ባይፈለጉም ራሳቸውን በራሳቸው ሲፈነግሉ ወይም ተነው ሲጠፉ አልታዩም። ለምሳሌ በየካቲት 1966 ዓ.ም. ሕዝባዊ አብዮት የተገረሰሰው ዐዲያዊው ሥርዓት ተዳክሞና አብቅቶለት ሳለ ገሬ አሻ እንጂ ራሱን በራሱ አልፈነገለም። ተላላቂ/ወያኔ ገረሰሰኩት፣ አሸነፍኩት፣ ቅብርትስ እያለ የሚመጸደቅብን የኢሠፓ/ኢህዴሪ ሥርዓትም ቢሆን ሕዝቡ ፊት ነስቶት፣ ድጋፍ ነጥፎበት፣ ውስጡ ተቦርቦሮና በቁሙ ደርቆ እያለ ራሱን በራሱ አልመነገለም፤ ሎተሪ በወጣለት ተላላቂ/ወያኔ እስኪተካ ጠበቀ እንጂ። የተላላቂ/ወያኔ ፋሺስታዊ መንደርተኛ ቡድንም ከእርሱ በፊት እንደነበሩቱ አስወጋጅ ኃይል እስኪያገኝ ድረስ ቀርንቶም ቢሆን ባለበት መገኘቱ የማይቀር ነው። ሁኔታው የሚጠይቀው ይህንን ሆኖ ሳለ ተቃዋሚ ነን ባዮች ግን አሁንም ጊዜአቸውንና ጉልበታቸውን የሚያባክኑት ከምጽአተ-ተላላቂ/ወያኔ ዋዜማ አንስቶ ታውቆ ያደረገውን የአገዛዙን ፀረ-ኢትዮጵያዊነት፣ ኢ-ዴሞክራሲያዊነት፣ ቤተ-ሰባዊነትና መንደርተኛነት፣ ሙሰኛነት፣ ወዘተረፈ ... በመደስኮር ላይ ነው። ብዙ ተቃዋሚ ነን ባይ ወገኖች የድግምት ነገር እስኪያስመስልባቸው ድረስ ቆርጠላቸው ከእንደዚህ ዓይነት አባዜ ለመውጣትና ከአገዛዙ ጋር የሚያደርጉትን ድሪያ ለማቆም በቅተው አይታዩም።

እርግጥ ነው የተቃዋሚው ጎራ ውስጥ ጥራት ጎድሎ፣ የእንክርዳዱም የስንዴውም አንድላይ መርመስመስ አብዝቶ የሚታይ በመሆኑ ተቃዋሚውን ኃይል በአንድ የወል ሥም በጥቅሉ በተቃዋሚነት ብቻ ፈርጆ ማየት አይቻልም። አይገባምም። ለከፊሉ የተቃዋሚው ጎራ ዴሞክራሲያዊ ሥርዓትን ማምጣት፣ አገርን ከጥፋት መታደግ፣ ሕዝብን ከአረመኔአዊ ጎሰኛ አገዛዝና ከድኅነት አረንቋ ነፃ ማውጣት የትግሉ ማዕከል ነው። ለሥራ-አጥ ፖለቲከኞች ደግሞ የአሠሪና ሠራተኛ መገናኛ ማዕከል ነው። ለሌሎቹ ደግሞ የጡረታ ዘመን ጊዜ ማሳለፊያና ዝና መሸመቻ ገበያ ነው። በእርግጥ ፀረ-አገዛዙ ትግል ለአንዳንዶቹ የጡረታ ጊዜ ማሳለፊያ ነው ሲባል፤ ትግሉ የወጣቶችና የጎልማሶች ብቻ ነው የሚለውን ደካማና ከፋፋይ ቅኝት ለማቀንቀን ወይም ለመደገፍ አይደለም። የሕዝባቸው መከራና የአገራቸው ህልውና አደጋ ላይ ወድቆ መገኘቱ ሠላም ነስቷቸው፤ በማረፊያ ጊዜአቸው ለሕዝባቸውና ለአገራቸው ከልብ ተቆርቋረው ሲታገሉ መከራ የተቀበሉ፣ ለፋሺስታዊ ሥርዓት ጥቃት የተዳረጉና አሁንም በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ ውስጥ ሆነው የሚታገሉ አዛውንቶች መኖራቸው የአደባባይ ምስጢር

ነው። መጥቀስ የተፈለጋው እንዲህ ያልሆኑትን ነው። ነገር ጠጠር ሲልና የሚያስጠጋ ሲገኝ ሽብረክ ብለው ከሞሰቢቱ ስር የሚነጠፉ፤ አገዛዞቹ ደክመው ሲታዩዋቸውና አሰጠጊ ሲታጣ ደግሞ የሕዝብ መብት አስከባሪ ፊታውራሪዎች ሆነው የሚያደናግሩትን ነው። ያም ሆነ ይህ ግን የተቃዋሚው ጎራ ጥራት ነጥፎብታል። እውነተኛ ለሕዝብ መብት የሚታገሉ ኃይሎች፣ የምርጫ ሰሞን አውደልዳዮችና ፍርፋሪ ለቃሚ የፖለቲካ ሥራ-አጦች አንድ ላይ የሚርመሰመሱበት ዝብርቅርቁ የወጣ የገበያ ቦታ ሆኖ ነው የሚታየው። ድክመት ጠርንቆ ይዘትና ጨለምተኛነት አጥልሎበትም ተስፋን አምካኝ ሆኗል። በዚህ ጎራ ውስጥ የሚርመሰመሱት ኡብዛኛዎቹ ተቃዋሚ ነን ባይ ስብስቦች ገዢ ቡድኑ ሲያገራጠርጥባቸው ጭራቸውን ቆልፈው የሚሸመጥጡና ላላጠፉት ጥፋት ምህረትን የሚማጸኑ የአገዛዙ አሻንጉሊቶችና ተስፋ አስቆርጭ የሕዝብ ማፈሪያዎች ሆነው ነው የሚታዩት። የተሻለ ነው ከተባለም ከድምፅ መስጠቱ በፊት ድምፁ ተቆጥሮ ባለቀለት፣ ቢሸነፍም ባይሸነፍም አሸናፊው ገዢ ቡድኑ በሆነበት ምርጫ ለመሳተፍ እየተሸቀዳደሙ ከምርጫው በፊት ተሸንፈው ለውድድር የሚቀርቡ ለአገዛዙ የምርጫ ቧልት ሽፋን ሰጪ ከመሆን አያልፉም። ጥቂት የጸና አቋም ይዘው የሚታገሉ ግለሰቦች በየድርጅቶቹ ሊገኙ መቻላቸው አሉ የማይባል ቢሆንም የአብላጫው የህገ-ደደቢት አክባሪ ተቃዋሚዎች ባህርይ ግን ከዚህ ብዙ ርቆ የሚታይ አይደለም።

የትግሉ በእንደዚህ ሁኔታ ውስጥ እየዳኸ መገኘት የብዙዎችን ስሜት መጉዳቱ የማይቀር ጉዳይ ነው። ከዚህ ጋር በተያያዘ ምክንያትም የተለያዩ አመለካከቶች ሲሰነዘሩ ይስተዋላል። አንዳንዴ ሰዎች ተቃዋሚ ድርጅቶችን 'መተባበር የማይችሉ፣ ደካሞች፣ ወዘተ ...' እያሉ ሲያብጠለጥሉና ሲተቹ ይሰማል። 'ምን የረባ ተቃዋሚ አለ፣ ዝም ብሎ የራሱን ሕይወት መኖር ይሻላል' ዓይነት ምክንያትም ሲሰጥ ይደመጣል። የአባባሎቹ እድምታ በደፈናውና በጥቅል ሳይሆን ከባዩ ማንነት ጋር ተቆራኝቶ ሊፈተሽ ይገባል። ለትግሉ አቅማቸው የፈቀደውን ያህል አስትዋጽዖ እያበረከቱ የሚጠብቁት ውጤት ወይም መሆን ያለበት ነገር ሆኖ ሳይቶ ሲቀሩ እንዲያ የሚሉ ወገኖች አሉ፤ አይፈረድባቸውም። ለአስረሽ ምቹውና ለግል ጥቅም ሲሆን ከተፎቻች፤ ለሕዝብና ለአገር ጉዳይ ሲሆን ደግሞ የውኃ ሽታ ሆነው የሚገኙትም ወሬ ለመጠረቅና የሞራል ንቅዛታቸውን ለመሸፈን ሲሉ እንዲያ ይላሉ። የዓላማ ጉዳይ ሆኖባቸው የአገዛዙ ስውር መልዕክተኞችም ሕዝቡን ተስፋ ለማስቆረጥና የተቃዋሚ ጎራውን ለማዳከም እንዲያ ይላሉ። በርግጥ ዕውነተኛ ያልሆኑ አላጋጭ ግለሰቦችና ስብስቦች በተቃዋሚው ሠፈር እንዳሉ፣ እያውደለደሉና ለመናኛ ጥቅም ሲሉ ትግሉን እንደሚያዳክሙ መከድ አይቻልም። ያም ተባለ ይህ ግን የተቃዋሚ ድርጅቶች ድክመትም ሆነ ጥንካሬ የሕዝቡ ድክመትና ጥንካሬ መገለጫ ከመሆን አያልፍም። ወዳጅና ጠላቱን አነጥሮ፤ የማንም ሰሞነኛ አውደልዳይ ማላገጫ ከመሆን ራሱን ታድጎ፤ እውነተኛ ተቃዋሚዎችን አቅፎና ደግፎ ማጠናከር የሕዝቡ ድርሻ ነው። እንዲያ ሲሆን ብቻ ነው የተቃዋሚዎች ከንድፈር ፈርጥሞ የሕዝቡን ትግል በአግባቡ ለመምራት አቅምና ብቃት የሚኖረውና ይህንን ጎሳ-በቀል ፋሺስታዊ ቡድን ጨርሶ እንዲወገድ ለማድረግ የሚችለው።

ሕዝቡ ለመጣው ሁሉ ልቡንና ኪሱን በርግዶና የጉዳዩ ባለቤትነቱንም አሳልፎ ሰጥቶ መጠቀሚያና መቀለጃ ሆኖ ከተገኘ ግን እውነተኛ ተቃዋሚዎች ሊዳከሙና ትግሉ ሊራዘም፣ እንዲያም ሲል ሊመነምን የግድ ነው። ልብ እንበል! ሕዝባዊው የትግል ጎራ ስንቶቹን አለቤዎችን ነው ያስተናገደው? ለስንቶቹ ነው ድርጎ የተሰፈረው? ስንቶቹ ናቸው ጦራችን አዲስ አበባን ከቧል ብለው ያላገጡብን? እነ ክህደቱ፣ እነ ምህረት ተመጽዋች ተንበርካኪዎች፣ እነ ሲያቃጥል በማንኪያ ሲቀዘቅዝ በእጅ መንታፊዎች፣ ስንትና ስንቱ ነው በሕዝቡ የቀለደው?!

በመሠረቱ በትግሉ ውስጥ ወሳኙ ጥያቄ የሕዝቡ ወዳጅና ጠላቱን ለይቶ፣ አላጋጩና የምር ታጋዩን አንጓሎ፣ ጥንካሬና ድክመቱን መዝኖ ጉዞውን እስከመጨረሻው ለመጓዝና ትግሉ የሚጠይቀውን ዋጋ ለመክፈል ተዘጋጅቶ መነሳት ነው። የወጣቱ ትውልድም ራሱን በዕውቀት አንዶ፣ የአገሩን እውነተኛ ታሪክ አውቆና ታሪኩ የተሠራበትን ወቅትና ሁኔታ ተገንዝቦ፣ ከጠባብ መንደርተኛ አስተሳሰብና ጨለምተኛነት ራሱን አፅድቶ፣ የቀደምት ትውልድን አገራዊ ተጋድሎና ጀግንነትን ወርሶና አድሶ መገኘትም ሌላኛው ለዴሞክራሲያዊ ትግሉ መስመር ወሳኝነት አለው። በዚህ ረገድ መረጃ ያለው ድርሻ ከፍተኛ ነው። የሕዝብን ሁለንተናዊ መብት ለማስከበርና የአገር አንድነትን ከጎሳ-በቀሉ ፋሺስታዊ ቡድኑና ጋሻ ጃግሬዎቹ ጥቃት ለማዳን የሚታገሉ ቁርጠኛ ታጋዮች ካሉባቸው ግዙፍ ሥራዎች መካከል አንዱ እውነተኛው ታሪክና ተረት-ተረቱ ነጥር እንዳይታይ የጋረደውን ጉም መግለጥ ነው።

በዛሬ ወቅት በተላህት/ወያነ የአገዛዝ ዘመን ተፈጥረው ጉልቻ ለመመስረት ለበቁ ዜጎች ታሪክ ተብሎ የሚነገራቸው መርዘኛ ተረት-ተረትና የውሸት ታሪክ ነው። በኢትዮጵያዊያን መካከል ያለውን ለዘመናት የተገነባውን አብሮነት ለማዳከምና የተለያዩ ማንነት ለመፍጠር በዚህ ጎሳ-በቀል ፋሺስታዊ ቡድን እየተፈፀመ ያለው መርዘኛ ተግባር በጣም አደገኛ ነው። ስለዚህም፣ የእንደነ አቶ መለስ ዜናዊ የመሳሰሉት የባንዳ ቤተሰቦች ባያደርጉትም፣ ትላንት የየቤተሰቡ ተግባር የነበረው የኢትዮጵያ ምንንነትና ማንነት የማስረዳትና ህቡር ታሪካን የማስተማር ተግባር የፖለቲካ አጀንዳ ሆኖ ለማየት የተገደድንበት ሁኔታ ላይ ደርሶናል። ይህ ፀረ-አገር አገዛዝ ዓላማው እየሰመረለት ታሪክ ሁሉ፣ ያውም የጎጥ ታሪኮች ከሱ የጀመሩ እስኪመስሉ ድረስ እየተበጁ ነው። ይህ ስሌት ደግሞ ከመቶ ዓመትም በጣም፣ በጣም ያነሰ ነው። በተለያዩ አጋጣሚ ቁጥራቸው ቀላል ያልሆነ የትግራይ ክፍለ-ሀገር ተወላጅ ወጣቶችና ጎልማሶች በየዋህነት የዚህ ጎሳ-በቀል ፋሺስታዊ ቡድን አፍዝዝ አደንዝዝ ፕሮፓጋንዳ ግዳይ ሆነው የተሳሳተ ተረት-ተረት ሲያስተጋቡ ይስተዋላል። እነዚህ ወጣቶችና ጎልማሶች ከወያነ በፊት አማራ የሚባል ብሔር ገዥ እንደነበረና በተላህት/ወያነ እንደተወገደ ያምናሉ። የደርግና የኢሠፓ/ኢህዴሪ መንግሥት ትግርኛ ተናጋሪውን ሕዝብ ብቻ ለይቶ ለማጥፋት ዘምቶ እንደነበርና የተላህት/ወያነ እንደመከተው ያምናሉ፤ ይህንንም ደግፈው ይሞግታሉ። እስከ ምጽአተ-ተላህት/ወያነ ድረስ ከሁሉም የኢትዮጵያ ክልሎች

ተነጥሎና ሆን ተብሎ ትግራይ ብቻ የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና የማኅበራዊ መብቶቹ እንዲገፈፍ ተደርጎ ነበር ብለው ያምናሉ። ይህ በጣም የተሳሳተ አመለካከትና ድምዳሜ ቢሆንም በአገዛዙ እመቃ ምክንያት ሌሎች ወገኖች እውነተኛውን ታሪክ ማቅረብ በማይችሉባትና እውነተኛውን ታሪክ ለማወቅ ዕድሉ በማይገኝበት ትግራይ ውስጥ ሆነው የሚያርሙት አይሆንም።

በተቃዋሚው ጎራ ውስጥ አገዛዙ የተከላቸው አማካኝነትም የባንዳ ተልዕኮአቸውን ለመወጣት የእብድ ገላጋይ ድንጋይ ያቀብላል እንዲሉ በትግራይ ሕዝብ ስነ-ልቦና ውስጥ ጥርጣሬ የሚፈጠር አርቲ ቡርቲ በመንዛት የሕዝቡን አንድነት ለማዳከምና የኅብረት ትግሉን ለማሰናከል ምክንያት ሆነዋል። የኤርትራና የሌሎች የብዙ አካባቢዎች ሁኔታም ከዚህ ብዙ የተለየ አይደለም። በዚህ ምክንያት ነው እውነተኛ ታሪክን ማሳወቅ፣ ሕዝቡ ወዳጅና ጠላቱን እንዲለይ ትክክለኛ ዕውቀት መስጨበጥና ትክክለኛ መረጃ ማሰነቅ የማንኛውም የሕዝብ ወገን የሆነ ሁሉ ዋነኛ ተልዕኮና ከግዳኞቹ አንደኛው የሚሆነው።

ወዳጅና ጠላትን በመለየቱ ሥራ ውስጥ የአገዛዙ እስትንፋስ የሆነው ፋሺስቱ ተላላቂ/ወያኔ ከትግራይ ሕዝብ ጋር የነበረውን፣ ያለውንና ሊኖረው የሚችለውን ግንኙነት በሚገባ መፈተሽ ቀዳሚው ሥፍራ መያዝ ያለበት ጥያቄ ነው። ይህንንም ሁኔታ በሚገባ ለመረዳት "የተላላቂ/ወያኔ የትግራይ ሕዝብ ነፃ አውጭና ተቆርቋሪ ነውን? የትግራይ ሕዝብ ከመሰረቱ ጀምሮ የተላላቂ/ወያኔን ዓላማ ደግፎና በእርሱ ተመርቶ ተንቀሳቅሷልን? እውን የተላላቂ/ወያኔ ታላቅ ትግራይን ለመመስረት ነው የታገለው? ሁሉንም የትግራይ አካባቢዎችንና ተወላጆችንስ በዕኩል ዓይን ይመለከታልን?" የመሳሰሉ ጥያቄዎችን አንስቶ መወያየት ያስፈልጋል። በዚህ ረገድ የቀድሞ የተላላቂ/ወያኔና የኢህአዴግ ፖሊት-ቢሮ አባልና የተላላቂ/ወያኔ ትግራይ ክልል አስተዳዳሪ የነበሩት አቶ ገብሩ አሥራት የጻፉት መጽሐፍ ከፍተኛ አስተዋጽኦ አለው።

የአቶ ገብሩ መጽሐፍ የተላላቂ/ወያኔን ክንብንብ በከፊል ገልጦ እውነተኛ ማንነቱና ተግባሩ ያሳየ የውስጥ አዋቂ ምስክርነት ነው። የድርጅቱና የትግራይ ሕዝብ ግንኙነት ባህሪይንም ያሳየ ነው። ድርጅቱና የአመራሩ አባላት በሕዝቡ ላይ የፈጸሙት ወንጀልና ክህደትንም በተወሰነ ደረጃ እርቃን ያወጣ ነው። ለዚህም ነው አቶ አበበ ተክለ-ኃይማኖትን (ጆቤን)፣ ዶ/ር አዲሱ-ዓልም ባሌማን፣ አቶ ስብሐት ነጋን ጨምሮ ብዙ የድርጅቱ አመራር አባላት፣ አመራር-ነበር ግለሰቦች፣ አባላትና ጋሻ ጃግሬዎችን ያንጨረጠው። እንደ የዚህ ጽሑፍ አቅራቢ ዕምነት የአቶ ገብሩ ሥራ የዚህን መሰሪ ፀረ-ሕዝብና ፀረ-አገር ድርጅት ወንጀሎችንና የአገር ክዳትን ተግባራት በማጋለጥ ረገድ ያበረከተው አስተውጽኦ እጅግ ከፍተኛ ነው። ያም ሆኖ ግን ገና ብዙ መገለጥ የሚገባቸው ያልተጋለጡ ድርጅቱን የሚመለከቱ ጉዳዮች አሉ። ስለዚህ አቶ ገብሩ ገና የሚያስነብቡን የሚያሳውቁን ምስጢርና ቁም ነገር ይኖራል ብዬ አምናለሁ። ይህ ማለት ግን ይህንን ማድረግ የአቶ ገብሩ አሥራት ብቻ ኃላፊነትና ሥራ ነው ማለት አይደለም።

ይልቁንስ እንደ አቶ ገብሩ ያለ እውነቱን የመረጠና ቁርጠኛ አቋም ያያዘ ሰው ሊያደርገው የሚገባ ጉዳይ ነው። አፋችሁ ተለጉሞ ያለው ካፈርኩ አይመልሰኝን የመረጣችሁት የድርጅቱ አመራር ነበሮችም የአቶ ገብሩን ፈለግ ተከትላችሁ ከእውነት ጋር እንድትታረቁና እውነቱን እንድትገልጡ ይጠበቅባችኋል።

በመግቢያው እንደተገለጸው የዚህ ጽሑፍ ዋናኛ ዓላማ በተቃዋሚው ጎራ ውስጥ የሚታዩውን ወዳጅና ጠላት የመለየት ብዥታን ለማጥራት ለሚደረገው ጥረት አስተዋፅዖ ለማድረግ ነው። ስለዚህ ከዚህ በላይ በጥያቄ መልክ በተነሱት ነጥቦች ዙርያ በውሱን ደረጃ በመወያዩት የትግራይ ሕዝብና የተላህት/ወያነ ግንኙነትን ለማሳየት ይሞክራል።

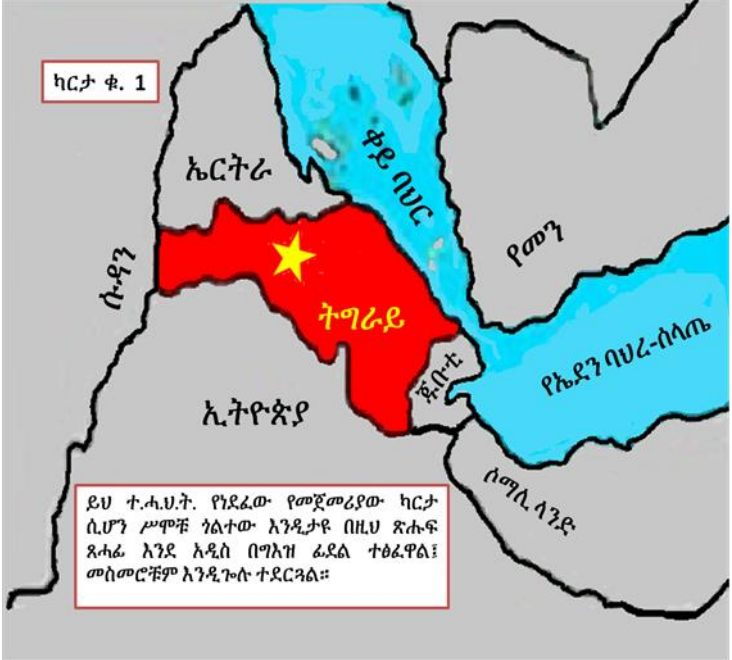
• ተላህት/ወያነ የትግራይ ሕዝብ ነፃ አውጭና ጥቅም አስከባሪ ነውን? የትግራይ ሕዝብ ከመሰረቱ ጀምሮ የተላህት/ወያነን ዓላማ ደግፎና በእርሱ ተመርቶ ተንቀሳቅሷልን?

ታሪክ አበክሮ እንደሚመሰክረው የክልሉ መስፋትና መጥበብ ጉዳይ እንዳለ ሆኖ ትግራይ የጥንታዊት ኢትዮጵያ መንግሥትነት ማዕከል የነበረው ክልል ውስጥ የሚገኝ ክፍለ-ሀገር ነው። የክፍለ-ሀገሩ ህዝቡ ከሌሎች ወገኖቹ ጋር ሆኖ ለኢትዮጵያውነቱና ለአገሩ ሉዓላዊነት የከፈለው ዋጋም ታሪክ የመዘገበው ነው። የትግራይ ሕዝብ በአለፈው ታሪኩ የኢትዮጵያዊነት ማዕከል እንደሆነ የሚያምን፣ ከጥንት ጀምሮ ለአገሪቱ የግዛት አንድነትና ሉዓላዊነት መከበር የላቀ ዋጋ እየከፈለ የኖረና ምን ጊዜ ቢሆን ኢትዮጵያዊነቱን ጥያቄ ውስጥ አስገብቶ የማያውቅ ሕዝብ ነው። ከዚህ በላይ ደግሞ የትግራይ ሕዝብ ኢትዮጵያ ሲል እስከ የኢሥፓ/ኢህዴዴ ውድቀት ድረስ የነበረችዋን ኢትዮጵያን ነው፤ ከአክሱም ዘመን ጀምሮ የግዛት ክልልዋ አንዳንዴ እየሰፋና ሌላ ጊዜ ደግሞ ሰብሰብ እያለ የዘለቀችውን ኢትዮጵያን ነው (የአሁኑ የመን ደቡባዊ አርቢያን እስከማጠቃለል የደረሰበት ወቅት ልብ ይለዋል)፤ እስከ ጣልያን ወረራ ጊዜና በኋላም በተላህት/ወያነ አለቃ በአቶ መለስ ዜናዊ ፊርማ እስከተገነጠለ ድረስ ፈፅሞ ከእጁ ወጥቶ የማያቀውን የኤርትራ አብላክጫ ክፍልና የቀይ ባህር በሮችዋን የምታጠቅልለው ኢትዮጵያን ነው። አሁን በጎሳ-በቀሉ ፋሺስታዊ ቡድን እየተሸራረፈች ያለችውን ማለቱ ሆኖ አያውቅም።

ተላህት/ወያነ በተቃራኒው ከመነሻው ጀምሮ የኢትዮጵያን ታሪክ የካደና የአማራው ገዢ መደብ ምሁራን ተረት-ትረት ብሎ የደመደመ ነው። የዘመናት ታሪኳንና የግዛት አንድነትዋን የመቶ ዓመት ታሪክና ክስተት አድርጎ የፈረጀ ነው። የግዛት ሉዓላዊነትዋን ተፃርሮ ከዋነኛ ታሪካዊ ክፍሎችዋ ውስጥ አንዱ የሆነውን የኤርትራን ክልል ለማስገንጠል ከማንኛውም ኤርትራዊ ነኝ ባይ ተገንጣይ ኃይል በላይ የጣረና የተገበረ ነው። በዓለም ታሪክ ታይቶና ተሰምቶ በማያውቅ የራስን አገር የመጥላት ስሜትና የመጉዳት ተግባር ተሰማርቶ አገሪቱን የባህር በሮችዋን ያሳጣ ከሀዲ ቡድን ነው። ይህ የተላህት/ወያነ ተግባር የብዙዎች የትግራይ-ትግርኛ ተወላጅ የሆኑ እንደነ አፄ ዮሐንስ፣ ራስ አሉላ አባ-ነጋ፣ ዘርዳይ ደረስ፣ ራስ መንገሻ

ዮሐንስ፤ በኋላም እነ ደጃዝማች በየነ ባራኺ፤ ቢትወደድ አስፋሐ ወልደ-ሚካኤል፤ መልአከ-ሠላም ዲሜጥሮስ ገብረ-ማርያም፤ ብ/ጄነራል ተድላ ዕቁቤት፤ ሼኽ ሱሌማን ኤልዲን፤ ወዘተ ወዘተ ... የመሳሰሉት ጀግኖች ኢትዮጵያዊያን መስዋእትነትና ገድል ያረከሰ፤ ታሪካቸውንም የፋቀ የክህደት ተግባር ነው። ይህ ድርጅት የካደው፣ ያጎደፈውና የቀለበሰው የቀደምቶቹ ኢትዮጵያዊያን የክልሉ ተወላጆች የተጋድሎ ታሪክና ሥራ ብቻ አይደለም። እርሱ ዓላማዬ ነው ብሎ እንደሚወሸከተው ሳይሆን በእውነተኛ መንፈስ የመላ ሕዝቧ ዲሞክራሲያዊ መብት የተከበርባት፣ ፍትህና ርትዕ የሰፈኑባትና አንድነት የተከበረች ኢትዮጵያን ዕውን ለማድረግ ብለው የታገሉ፤ እንደርሱው ሁሉ ወታደራዊውን አገዛዝ ሲፋለሙ የነበሩትንም የክልሉ ተወላጆችን ያካተቱ ድርጅቶችንም በስውር ለደርግ ያጋለጡ፤ የወጋና ቀን ጎድሎባቸው በእጁ የወደቁትንም ሕይወት በግፍ የቀጠፈ ነው። በኢሕአፓና በኢድጎ ላይ የፈጸመው አረመኔአዊ የወንጀል ተግባር ለአብነት መጥቀስ ይቻላል።

ስለዚህ የትግራይ ሕዝብ እምነትና የተላህት/ወያነ እምነት በፍጹም የማይታረቁ መሰረታዊ ልዩነት ያላቸው እምነቶች ናቸው። የትግራይ ሕዝብ ቀርቶ በመጀመሪያዎቹ ዓመታት የድርጅቱ አባላት የነበሩት በኢትዮጵያዊነታቸው ጥርጥር ያልነበራቸው ቁጥራቸው የማይናቅ አባላቱም ቢሆኑ የድርጅቱን ፀረ-ኢትዮጵያ አቋምን አክርረው ታቃውመዋል። እነዚህ በአብዛኛው የምዕራብ ትግራይ ተወላጅ ያልሆኑ የድርጅቱ አባላት ዓላማቸው የብሔር ዕኩልነትን ማረጋገጥ እንጂ አገራቸውን መገነጣጠል አልነበረም። ስለዚህም የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው የሚለውና ትግራይን ገንጥሎ የትግራይ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ማቋቋም የሚለውን በነ አቶ ስብሐት ነጋ፣ አቶ መለስ ዜናዊ ፣ አቶ አባይ ፀሐዬ፣ አቶ ሰዩም መስፍንና መስሎቻቸው ሲቀነቀን የነበረውን ዓላማ አውግዘው ታግለዋል። ሕዝቡና ኢትዮጵያዊ አቋም የነበራቸው በርካታ ከመላው ትግራይ የሚወለዱ የድርጅቱ አባላት የነበሩት እነ አቶ ስብሐት፣ አቶ አባይና አቶ መለስ በነደፉላቸው የትልቅ ትግራይ ህልምም አልተደለሉም (ካርታ ቁ. 1)። እንደነ አቶ ግደይ ዘርአ-ጽዮን የመሰሉቱ ኤርትራዊ የትውልድ ሀረግ ያላቸውም ይህንን ትግራይንና ኤርትራን የመገንጠል ዓላማ ተቃውመዋል።

ተሓህት/ወያነ ከውስጥና ከውጭ፤ ከሰፊው የትግራይ ሕዝብና ከአባሎች በደረሰበት ተቃውሞ ትግራይን ገንጥሎ ሪፑብሊክ የመመስረት አቋሙን አለዝቦ ቀጥሏል። ከጡት አባቱ ከኤርትራው ገንጣይ ቡድን ሻዕቢያ በደረሰበት ጫና ሳቢያ እንደሆነ በሚታመን ምክንያትም የመጀመሪያ ካርታውን ለውጦ፤ ከመርሳ ፋጡማ እስከ ጁቡቲ ጠረፍ ያለውን የአፋር ክልል የሆነውን የኤርትራ ከፍለ-ሀገር አውራጃ (በሻዕቢያ ደቡባዊ ቀይ ባህር የተሰኘው ክፍል) አስቀርቶ አዲስ ካርታ ነድፎ ሥልጣን እስከያዘበት ወቅት ድረስ ዘልቋል (ካርታ ቁ. 2)። የሆነ ሆኖ ግን ሁሉም ይህንንን ፀረ-ኢትዮጵያ አንድነት ዓላማን የተቃወሙ የድርጅቱ አባላት በተለያዩ ሰበቦችና መንገዶች ለነ ስብሐት-መለስ እርድ ተዳርገዋል።

ካርታ ቁ. 2
 ከPeople's Voice. Publication of the Tigray People's Liberation Front, Vol. 12, No. 1 & 2.
 January – June 1990 የተወሰደ ነው።

• Location. Tigray is situated in the northern part of Ethiopia. On the north and east, it is bounded by Eritrea; on the south by Wello and southwest by Gondor regions; and on the west by Sudan

ሌሎች የድርጅቱ አባል ያልሆኑ የትግራይ ተወላጆችም ከዚህ የድርጅቱ ፀረ-ኢትዮጵያ ፋሺስታዊ ጥቃት አላመለጡም። ድርጅቱ የመንግሥት ሥልጣንን ከተቆጣጠረ በኋላ እንኳን ይህንን ፋሺስታዊ የውንብድና ተግባሩን አላቋረጠም። ለዚህም ባዶ ስድስት የተባለ እስር-ቤቱን ከመሃል ትግራይ ከወርዲ አካባቢ (?) ወደ መቀሌ ሲያዛውር የረሸናቸው ከአምስት መቶ በላይ በአብዛኛው የክፍለ-ሀገሩ ተወላጆች የሆኑ ኢትዮጵያውያንን እንደ አብነት መጥቀስ ይቻላል። ይህ ውሳኔ በአቶ መለስ ዜናዊና በአቶ ስብሐት ተፅዕኖ የተፈፀመ ሲሆን የአብዛኛዎቹን የድርጅቱ አመራር አባላት ይሁንታ ያገኘ ነው። ይህ ጭፍጨፋ ከተካሄደባቸው ወገኖቻችን ጋር ታስረው የነበሩ አንዳንድ ወገኖች ዛሬም በሕይወት አሉ። እነዚህ በዚህ ሁኔታ በግፍ የተገደሉ ሰዎች በየአውደ-ውጊያውና ሌሎች ተያያዥ ሁኔታዎች በዚህ ፋሺስት ድርጅት እጅ የወደቁት ሰዎች ፍርድ-ቤት አቅርቦ ከፍተኛ ቅጣት ለማስወሰን በቂ ምክንያት ያልተገኘባቸው የድርጅቱ ጠንካራ የፖለቲካ ተቃዋሚዎችና ነበር አባላት ይገኙባቸዋል። ድርጊቱ የተፈፀመበት ወቅት ድርጅቱ ተላላቢ/ወያኔ አገሪቱን ከመግዛት የሚያግደውና የሚያሰጋው ነገር እንደሌለ ግልጽ የሆነበት ወቅት ነበር። ድርጊቱ የጥቂት የድርጅቱ መሪዎች የቂም በቀል ጥማት ከማርካት በቀር ሌላ አመክንዮ ሊሰጠው የሚችል አይደለም።

የትግራይ ሕዝብ የተላላቢ/ወያኔ አረመኔአዊ ተግባር ገና ከማለዳው ጀምሮ ያውቀዋል፤ የድርጅቱን ፀረ-ኢትዮጵያ መሰሪ ዓላማ በመቃወሙ ሳቢያ የዚህ ፋሺስታዊ ስብስብ ጥቃት ማሟሻ የሆነው እሱ ነበርና። የትግራይ ሕዝብ ተቃውሞ ወደ ትጥቅ ትግል አድጎም በተለያዩ የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊቶችና ፀረ-ጉፊላ ስብስቦች ታቅፎም ይህንን የባዕድ ተልዕኮ ፈጻሚና አስፈጻሚ ፀረ-አንድነት ጎሳ-በቀል ድርጅትን ወግቷል፤ አሳድዷል። ለአብነት ያህል በእንደርታ የዘንዶ፣ በራያና አዘቦ አዞ ”ሆ”፣ በተምቤን ተኩላ፣ በክልተ-አውላዕሎ ሸላ (?)፣ በሚል ስያሜ ይጠሩ የነበሩትን ከሁሉም የብረተሰብ ክፍል የተውጣጡትን ፀረ-ሸማቂ ህዝባዊ ኃይሎች መጥቀስ ይቻላል። ይህንን እውነታ በተሳሳተና አሉታዊ ወይም አጥቋሪ አቀራረብ ቢሆንም የተለያዩ ፀሐፊዎችም ነካከተዉታል (ለምሳሌ፡ Aregawi, 2009; Gebru Tareke, 2009)። ከእነዚህ ኃይሎች ሌላ በሁሉም ከገበሬው ክፍል ተውጣጥተው የታጠቁ ህዝባዊ ሠራዊት በመባል የሚታወቁ ኃይሎች ከሚሊሻውና ከመደበኛው የአገሪቱ ሠራዊት ጎን በቋሚነት ተሰልፈው የሚያከራ ተግባር ፈጽመዋል። በተለይ ደግሞ እስከ 1979/80 ድረስ ተላላቢ/ወያኔ የረባ ፖለቲካዊና ወታደራዊ ተፅእኖ (influence) ባላሳደርባቸው በእንደርታ፣ በራያና አዘቦ፣ በክልተ አውላዕሎ፣ በዓጋመና በተምቤን ደጋው ክፍል አውራጃዎች የነበሩ ህዝባዊ ሠራዊቶች ይፈጽሙት የነበረው አስተዋፅዖ እጅግ የጎላና የገዘፈ ነበር። በወረዳ ደረጃ ተፈናቃይ የነበሩት የገርዓልታ ወረዳ፣ የዋዕረብና ሰላርቲ አካባቢ ወረዳዎች፣ በአብዛኛው ጊዜ በመንግስት ቁጥጥር ሥር የነበሩ የህንጣሎ፣ የድድባና-ደርጋዓጀን፣ የዋጅራት፣ የእንዳ-መኾኒ፣ የሐውዜን፣ የአጽቢ፣ የስንቃጣ፣ የእንትጮ፣ የሰለክለካ

[?] እና ሌሎች የዘነጋጋቸው ወረዳዎች ሕዝባዊ ሠራዊቶች ያደረጉት ገድልና እንዴት ተላላቅ/ወያነን ያንቆራጥጡ እንደነበር በአካባቢው የነበሩ የቀድሞው የኢትዮጵያ ሠራዊት አባላት የሚመስክሩለትና ሃቅ ነው። ይህ የአገሪቱ ታሪክ ከቀበሌ ጀምሮ እንዲጠና በተደረገው ሙከራ መሠረት የትግራይ ታሪክ ሲጠና ተካትቶ ተጠንቷል። የጥናቱ ቅጅ ያላችሁ ለብርሃን ብታብቁት የሚስመሰግን ተግባር ነው።

እስከ 1970ዎቹ ሁለተኛው አጋማሽ ድረስ ተላላቅ/ወያነ በአብዛኛው ከምዕራባዊው የትግራይ ክልልና ከተምቤን ቆላማ አካባቢዎች ያለፈ የጎላ ተቀባይነትም ሆነ ተፅዕኖ ሳይኖረው ቆይቷል። እንዲህ ሊሆን የቻለው በዋናነት ድርጅቱ ይዞ በተነሳው ትግራይን የመገንጠል ዓላማና ኤርትራ ቅኝ ግዛት እንጂ የኢትዮጵያ አካል አይደለችም የሚለው አቋሙ ምክንያት ነበር። ይህ የድርጅቱ የኢትዮጵያ አንድነትን የሚገረር አቋም በሁሉም የትግራይ ክፍሎች ተቀባይነት ያልነበረው ቢሆንም በበለጠ ደግሞ በራያ፣ በዓጋመ፣ በእንደርታ፣ በኸልተ-አውላዕሎና በተምቤን አካባቢዎች ከፍተኛ ተቃውሞ ፈጥሮበታል።

አቶ ገብሩ በመጽሐፋቸው በትግራይ ውስጥ የነበረውን የተላላቅ/ወያነ ተቃዋሚ ”ደርግ በሹመትና በጥቅም አባብሎ ያገኘውን የተወሰነ ድጋፍ” በማለት ገልጸዋል (ገብሩ፣ 2006፣ ገፅ 161)። እውነቱ ግን በከተሞችና አነስ ባለ ደረጃም ቢሆን በገጠርም በተካሄደው የፖለቲካ ሥራ የተላላቅ ፀረ-ኢትዮጵያዊነት አጀንዳና እውነተኛ ማንነት በመጋለጡ ምክንያት የተፈጠረ ነው። በወቅቱ ተላላቅን ይቃወም የነበረው ወገን ድርጅቱን የተቃወመበት ዋና ምክንያት ይህ እንደነበረ አንድ ተላላቅ ሊመለምለው ሞክሮ የነበረ ሰው የሰጠው መልስ ብለው እራሳቸው አቶ ገብሩ በጠቀሱት ውስጥም ተመልክቷል (ገብሩ፣ 2006፣ ገፅ 158)። የወቅቱን የድርጅቱ ዓቋም የተቃወሙት በሜዳ የነበሩ የድርጅቱ አባላትም ጭምር ነበሩ። ለዚህም ነበር በወቅቱ በርካታ አባሎቹ ድርጅቱን እየከብኑ ጥለውት የወጡት፣ ከመንግሥት ጎን የተሰለፉት፣ ወደ ውጭ የከብለሉት፣ መጥፎ ዕድል ገጥሟቸው ድርጅቱ ከረሸናቸው በቀር። አቶ ገብሩ የደርግን እና የኢሠፓአኮ/ኢሠፓ መንግሥትና ባለሥልጣኖቹ እንዲሁም በሥርዓቱ ያገለገሉ ሰዎችን፣ በወቅቱ የነበረው የኃይል አሰላለፍን፣ የኢሠፓ ሥርዓት ሊፈርስ ስለቻለበት ምክንያት አስመልክቶ ያላቸው አመለካከት ስሜታዊነት ያጠላበት ሆኖ አግኝቶታል። ይህ ጉዳይ ራሱ የቻለ የመወያያ ርዕስና የታሪክ ኩነት ስለሆነና የዚህ ጽሑፍ ዓላማም የአቶ ገብሩን መጽሐፍ መገምገም ወይም መተቸት ባለመሆኑ በሌላ ጊዜ እመለስበታለሁ።

የመጀመሪያው ፀረ-ዐፄ ኃይለ-ሥላሴ መንግሥት አቋም የነበረው የ1934 ዓ.ም. የወያነ አመጽ የተቀሰቀሰው በእንደርታ አውራጃ ውስጥ ድድባና-ደርጋ ዓጀንና ዋጀራት ወረዳዎች ውስጥ ሆኖ የመላው እንደርታ፣ የራያና የከፊል ኸልተ-አውላዕሎ ገበሬዎች ያካሄዱት አመፅ ነበር። እያደር የተምቤን ገበሬዎችም በከፊል ተቀላቅለዋል። የዚህ አመፅ ዓላማ በኢትዮጵያዊነት ማዕቀፍ ውስጥ በራሱ ደንብና ራሱ በመረጣቸው መተዳደርና የፊውዳላዊው ሥርዓት ገዢ መደብ አባላትንና ሹሞችን

ማስወገድ ነበር። የአመፁ ዋነኛ መነሻ ከጣሊያን ሙሉ ሽንፈት በኋላ በሕዝቡ ላይ የተጣለው ፈጽሞ ከአቅሙ በላይ የሆነና ሊሸከመው የማይችል የግብር ክፍያ ነበር። ሕዝቡ በሰላማዊ መንገድ ቅሬታውን ቢገልጽም ሰሚ በማጣቱና ለአስገዳጅ የመንግሥት እርምጃ በመዳረጉ መፍትሄው ኢ-ፍትሃዊ አስተዳደሩን በትጥቅ መክቶ ራሱን በራሱ ማስተዳደር አድርጎ ወሰደ። ከጅምሩ ኢኮኖሚያዊ ይዘት የነበረው እንቅስቃሴ መልኩን ለውጦ የፖለቲካ መልክ ይዞ፤ ነገድ ሳይለይ ፀረ-መሳፍንታዊው አገዛዝ ትግል ሆኖ አረፈው። የፊውዳሉ መንግሥት ለዚህ የሕዝብ አመጽ ፖለቲካዊና ሰላማዊ መፍትሄ በመስጠት ፈንታ በእንግሊዝ ወታደራዊ ኃይል ጭምር በመታገዝ በጦር ኃይል ደፈጠጠው። የ1933ቱ የክፍል ትግራይ ወያነ (አመጽ) በኋላ ተላላቅ/ወያነ ይዘት ከተነሳው ዓላማ ጋር ፍጹም ተጻራሪ ነው። መሠረታዊ ልዩነታቸውን እንደሚከተለው ማነጻጻር ይቻላል፡

የ1933 ዓ.ም. የትግራይ ገበሬዎች ወያነ	የተጋድሎ ሓርነት ህዝቢ ትግራይ (ተላላቅ) በኋላ ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ (ህወሓት) አብዮት
በኢትዮጵያዊነት ያምናል።	በኢትዮጵያዊነት አያምንም።
ፍትህን ለማግኘት አልሞ የተነሳ፤ በኢትዮጵያዊነት ማእቀፍ ውስጥ ራሱ በመረጣቸው ሰዎች ለመተዳደር ያቀደ ነበር።	ትግራይን ከኢትዮጵያ በመገንጠል ራስዋን የቻለች መንግሥት ለማድረግ አልሞ የተነሳ ነው። ከዚህም በላይ ኤርትራንም በማስገንጠል (በመገንጠል ማለቱ የተሻለ ይገልጻል) ኢትዮጵያን የባህር በሮቿን ለማሳጣት ቆርጦ የተነሳና የተገበረም ነው።
አርማው የኢትዮጵያ ሰንደቅ ዓላማ ነበር።	የራሱ የሆነ ከትግራይ ሕዝብ ጋር ምንም ግኑኝነት የሌለው አርማ አለው። የኢትዮጵያን ሰንደቅ ዓላማ ተራ ጨርቅ ነው ብሎ ያንቋሸሸና ጥላቻውን የገለጠ ድርጅት ነው።

ከ1970ዎቹ የመጀመሪያው አጋማሽ ጀምሮ እነዚህ ሁለት በትግራይ ውስጥ የተካሄዱ አመጾች ቆይታዎቹ ወያነ እና ኻልአይ ወያነ (የመጀመሪያው ወያነ እና ሁለተኛው ወያነ) የሚል መጠሪያ ተሰጥቷቸው ይገኛል፤ ወይም ተሰኝተዋል። የዚህ ስያሜ ምንጩ ተላላቅ/ወያነ ቢሆንም ይሁንኝ ተብሎ በፖለቲካ ዓላማና በየዋሳ-ልምድ ተዘውትሮ በመነገሩ ሥር የሰደደ ስያሜ ለመሆን በቅቷል። ዳሩ ግን የ1930ዎቹ የትግራይ ገበሬዎች አመጽና የተላላቅ አመጽ ታሪካዊም ሆነ ፖለቲካዊ ይዘቱ ሲመዘን ባለው መሠረታዊ ተቃርኖ ምክንያት ተላላቅን “ወያነ” ብሎ መጥራት ስህተት ነው። ወያነ ማለት የግዕዝ ውርስ ቃል እርባታ ሆኖ አመጽ ወይም አብዮት ማለት ነው። እንዲያ በመሆኑም ማንም አብዮታዊ ነኝ ያለ ሁሉ ሊጠራበት ካማረው የሚከለክለው ነገር አይኖርም። ተላላቅ ግን ወያነ ሲል የመጀመሪያ ወያነ እና ሁለተኛው ወያነ (ቆይታዎቹ ወያነ፣ ኻልአይ ወያነ) በሚል መንፈስና አጠራር ሲሆን የመጀመሪያው ወያነ ትግል ወራሽ ለማለት ነው፤ ይህንን አስተጋብታ Jenny Hamond “Fair From The Ashes”

እንዳለችው ዓይነት (Hammond, 1999)። ስለዚህ ይህንን ጎሳ-በቀል ፋሺስታዊ ስብስብን ወያነ ብሎ መጥራት የሌለበትን ተፈጥሮ ሰጥቶ ለፍትህና ርትዕ የቆመ ኢትዮጵያዊ ኃይል ማድረግ ነው የሚሆነው።

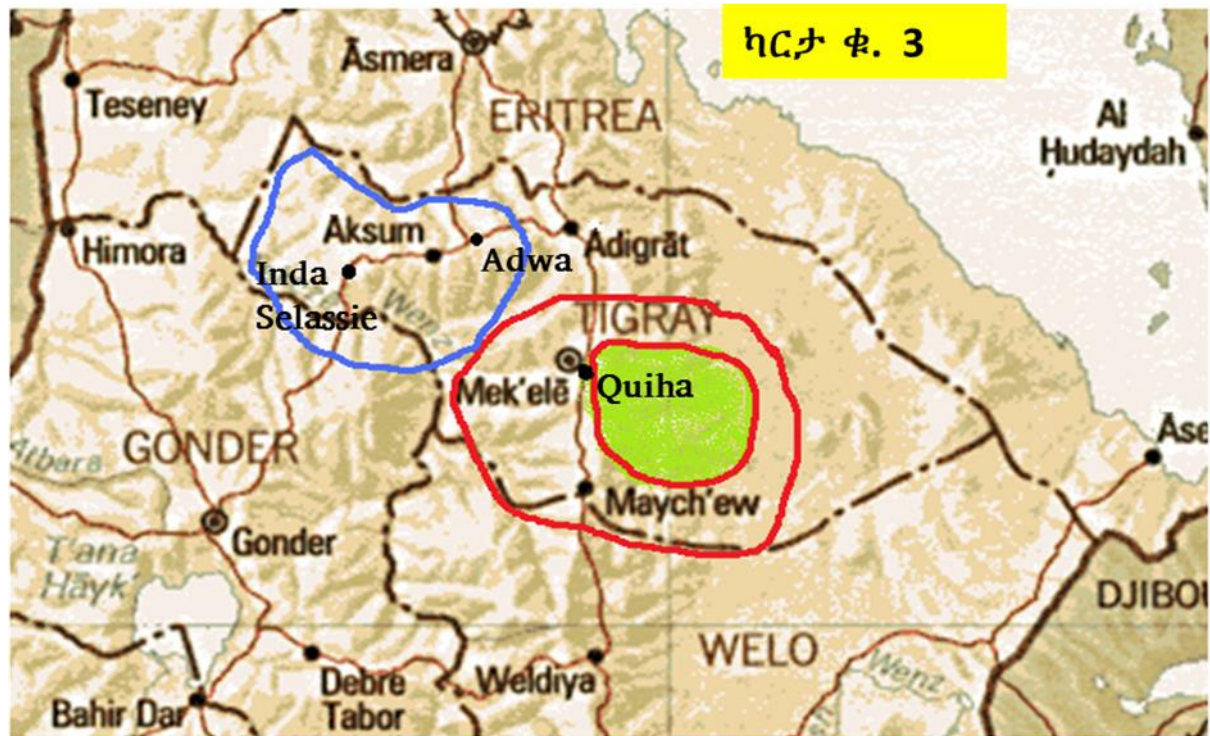
በመሰረቱ ድርጅቱ ሲነሳ ራሱን ወያነ ብሎ አልሰየመም። የተደላደለ የድርጅት መልክ ይዞ ሲወጣ ለራሱ የሰጠው የትግርኛ መጠሪያ ተጋድሎ ሓርነት ህዝቢ ትግራይ (ተ.ሓ.ህ.ት.) የሚል ነው። በእንግሊዝኛው ስያሜው EPLF (*Eritrean* People’s Liberation Front) የሚለውን መጠሪያ ገልብጦና ’E’ን በ’T’ ተክቶ TPLF (*Tigray* People’s Liberation Front፣ የትግራይ ሕዝብ ነፃ አውጪ ድርጅት/ግንባር) የሚል ነበር። ”የትግራይ” የሚለው ስያሜ ደግሞ ቀደም ብሎ በነበረው አመለካከትና ልምድ ትግራይ ማለት ከወርዲ ወንዝ ማለትም ምዕራባዊው የትግራይ ክፍል አድርጎ ይመለከት በነበረው የመሃል፣ ደቡብና ሰሜናዊ የትግራይ ክፍል ሕዝብ፣ በዋናነት ደግሞ ተሓህት/ወያነ አቶኩሮበት በነበረው የገጠሩ የኅብረተሰብ ክፍል ዘንድ በየእኛነት እንዲታይ አላስቻለውም። ከዚህ በላይ ደግሞ ድርጅቱ በአብላጫው በአክሱም፣ ሸሬ እና ዓድዋ ተወላጆች የተሞላና የሚመራ ከመሆኑም በላይ ይበልጥ ያተኩረውም በነዚህ ሦስት አውራጃዎች ስለነበር ከሌላው የክፍለ-ሀገሩ ክልል ጋር እዚህ ግባ የሚባል ትስስር አልነበረውም። አሁንም በግልጽ እንደሚታየው የአክሱም፣ ሸሬና ዓድዋ (አሸዓ) እና የኤርትራ ተወላጆች (ግማሽ ወይም ሙሉ) የበላይነት እንዳለ ቀጥሎ እና ይበልጥ ጠባ እስከዛሬ ዘልቋል። ሌላው አድርባይ አጃቢ ነው። አሸዓ ማለት በድርጅቱ የገነነ አውራጃዊ ክፍፍል ተከስቶ በነበረበት ድርጅቱ ሕንፍሽፍሽ እያለ በሚጠራው ወቅት የሦስቱ አውራጃዎች ተወላጆች መለያ ተደርጎ ተወስዶ የነበረ ነው።

በመጀመሪያ የድርጅቱ ዓመታት አብላጫና ቁልፍ መሪዎቹ የነበሩት የአሸዓ ተወላጆችና ኤርትራዊያን የድርጅቱን ኢ-ዴሞክራሲያዊ ባህርይ፣ የኤርትራ ግንጠላ አጀንዳ አራማጅነት እና ጠባብ-በሄረኛነቱን የከሰትን የሌላ አውራጃዎች ተወላጆችንና ተመሳሳይ አመለካከት ያንጸባረቁትን ጥቂት የአሸዓ ተወላጆችንም በግፍ የፈጁ ለመሆናቸው የአደባባይ ምስጢርና ድርጅቱም ስህተቱን አምኖ ይቅርታ ያልጠየቀበት አስቀያሚ ጠባሳው ነው። ከዚህም በላይ የድርጅቱን አቋም ጥያቄ ውስጥ ያስገቡና የተቃወሙ፣ እንዲደግፉት ተጠይቀው ፈቃደኛ ያልሆኑ፣ የሌላ ድርጅት አባል ወይም ደጋፊ ናቸው ብሎ የፈረጁቸው፣ በአገሬው ባህል መሠረት በአዛውንትነታቸውና በጎልማሳነታቸው መክረው የሚያሰሙ የመሰላቸው፣ ... ወዘተ የክፍለ-ሀገሩ ተወላጆችንም ያለ ርህራሄ አጥፍቷል።

ድርጅቱ ተጋድሎ ሓርነት ህዝቢ ትግራይ (ተ.ሓ.ህ.ት.) የሚለውን መጠሪያውን አውልቆ ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ (ህ.ወ.ሓ.ት.) የሚል ጭምብል ያጠለቀው ከተመሰረተ ከበርካታ ዓመታት በኋላ በ1970ዎቹ ነበር። ይህ ያደረገበት መሠረታዊ ምክንያትም ከ1933ቱ ወያነ ማለትም የመሃልና የደቡብ ትግራይ ሕዝብ ፍትሃዊ ትግል ጋር ትስስር ለመፍጠርና እራሱን የዚሁ ትግል ወራሽ አድርጎ ለማቅረብ

ነው (ካርታ ቁ. 3)። ተሓህት ሥሙን ቀይሮ ወያነ ሲሰኝ መሰረታዊ ፀረ-ኢትዮጵያ አንድነት እምነቱን ግን ፈፅሞ አልቀየረም። ይህንንም ኤርትራን በማስገንጠል (በመገንጠል!) በወሰደው አቋምና ወደፊት ኢትዮጵያ ተበጣጥሶ በጥቃቅን የጎሳ መንግሥታት ትትካ ዘንድ የክልል ሰንደቅ ዓላማ፣ የመንግሥትነት ቅርጽ የያዙ አካባቢያዊ ጎሳና ነገድ መሰረት ያደረጉ አስተዳደራዊ መዋቅሮች፣ ወዘተ በመፍጠርና በማደራጀት በሚፈጽመው ደባ እያረጋገጠ ነው። ኤርትራ ራስዋን የቻለች አገር ነበረች ለሚለው ክርክር ከሚቀርቡት መሟገቻ ውስጥ የራስዋ ፓርላማ ነበራት፣ የራስዋ ሰንደቅ ዓላማ ነበራት የሚለው በዋናነት መቅረቡ ትምህርት ሰጭ ሊሆን ይገባው ነበር።

አንዳንድ የዋሃን አቶ መለስ ዜናዊ ማለም ትችላላችሁ ብለው በፈቀዱላቸው መሠረት "ተሓህት/ወያነ አሁን አቋሙን ለውጦ ለኢትዮጵያ ትንሳኤ እየሰራ ነው፣ ዓባይን እየገደበ ነው፣ ምንትስ፣ ምንትስ" እያሉ ህልማቸውን ቢቀጩም "ድመት መንኲሳ፣ ያባትዋን አትረሳ" ነውና ቢሂሉ፣ ተሓህት/ወያነ ግን ሥራውን አይተውም። እነዚህ ወገኖች ነገ ዓባይ ተገድቦ ሲያበቃ "ዓባይ ለሰማሊ፣ ለአፋር፣ ለአማራ፣ ለጉራጌ፣ ... ወዘተ ምኑ ነው" እንደማይባል ሊያረጋግጡልን የሚችሉበት አስረጅና መላምት የለም።

- የ1930ዎቹ የትግራይ ወያኔ የተቀሰቀሰበት አካባቢ
- የ1930ዎቹ የትግራይ ወያኔ የተካሄደበት አካባቢና ዋነኛ የተጽዕኖ ክልሉ
- የተሓህት እንቅስቃሴ ዋነኛ የተጽዕኖ ክልል እስከ 1970ዎቹ ማብቂያ ድረስ

የተሓህት/ወያነ ከምዕራባዊው የትግራይ ክልልና ከተምቤን ቆላማ አካባቢዎች ያለፈ የጎላ ተቀባይነትም ሆነ ተፅዕኖ ሳይኖረው እስከ 1970ቹ አጋማሽ ድረስ ለመዝለቁ ሌላም ተጨማሪ ምክንያት ነበረው።

የኢህአፓ (EPRP) ሠፈሩን በዓጋመ መቆርቆርና በዓጋመና በተምቤን አካባቢ ፈጥሮት የነበረው ተቀባይነትና በልዑል ራስ መንገሻ ሥዩም ይመራ የነበረው የኢትዮጵያ ዲሞክራሲያዊ ኅብረትም (EDU) በመካከለኛው ሰሜናውና ደቡባዊ ትግራይ የነበረውም ፖለቲካዊ ተጽዕኖም ለተሳሳት/ወያኔ በካባቢው እምብዛም ተቀባይነት ያለማግኘት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ነበረው።

በአጠቃላይ እላይ በተዘረዘሩት የተለያዩ ምክንያቶች ሳቢያ ተሳሳት/ወያኔ በአብዛኛው ከምዕራባዊው የትግራይ ክልልና ከተምቤን ቆላማ አካባቢዎች ያለፈ እምብዛም የጎላ ተቀባይነትም ሆነ ተፅዕኖ ሳይኖረው እንዲቆይ ተገዷል። ለዚህም ዋና ምክንያቱ ከዚህ በላይ ለመግለጽ እንደተሞከረው የትግራይ ሕዝብ የማንነት እምነትና የተሳሳት/ወያኔ እምነት ፈጽሞ የተለያዩ ወይም ተቃራኒ ነበሩ። በዚህ ሳቢያ የትግራይ ሕዝብ የወያኔን ዓላማ ተቃውሞ ሲታገል ቆይቷል። የወያኔ ዓላማ ተሳክቶ ኤርትራ እንዳትገነጠል ከሌላው የኢትዮጵያ ክፍለ-ሃገራት ሕዝብ የበለጠ፤ ቢያንስ ደግሞ እኩል የሆነ ዋጋ ሲከፍል ኖሯል። በወጣት ዘማኞች፣ በፀረ-ሸማቂ ኃይሎች፣ በሕዝባዊ ሠራዊቶች፣ ወዘተ ... እየተደራጀ የሕይወት፣ የንዋይና የጉልበት መስዋዕትነት ከፍሏል። ትግራይ ከሌሎች የአገራችን ክፍል ጋር ሲነጻጸር በኢኮኖሚ ደክም ብሎ ይታይ የነበረ ክፍለ-ሀገር ቢሆንም በሶማሊያ ወረራ ወቅት ክፍለ-ሀገሮች ያደርጉት በነበረው የእናት አገር ጥሪ የኢኮኖሚ ድጋፍ መሠረት ወደ ስምንት ሚሊዮን ብር በማዋጣት ከአገሪቱ ክፍለ-ሀገሮች የሁለተኛነት ሥፍራ ይዞ እንደነበር በወቅቱ በይፋ የተገለጠ ጉዳይ ነው (የበለጠው አዲስ አበባ ብቻ ይመስለኛል)። ይህንን ሁሉ የዚህ ጽሑፍ አቅራቢ በሥራ ምክንያት በተዘዋወረባቸው የትግራይ ክፍለ-ሀገር አውራጃዎችና በኤርትራ፣ ለአብነት ያህል፣ የታዘበው እውነታ ነው።

የትግራይ ሕዝብ አቋም ፀረ-የተሳሳት/ወያኔ ዓቋም ከነበረ ደግሞ ይህ ድርጅት የዚህ አገሩን አፍቃሪ፣ ለአንድነቱና ለነፃነቱ ሚች ጀግና ሕዝብ ወኪልና ጥቅም አስከባሪ ሊሆን የሚችልበት ቀመር ፈጽሞ የለም። ትግራይ እኩ ሰሜን አሜሪካ ወይም ኤሺያ ወይም ሌላ ቦታ ላይ ያለ ሌላ ራሱን የቻለ አገር አይደለም፤ የኢትዮጵያ አንድ ክፍል ነው። ታዲያ በምን መለኪያ ነው ተሳሳት የኢትዮጵያን ብሔራዊ ጥቅም እየጎዳ፣ የአብዛኛው ሕዝቧን መብት እየረገጠና እያፈነ የትግራይ ሕዝብ ጥቅም አስከባሪ ሊሆን የሚችለው? እንዴት ሆኖ ነው አገሩ ያለ ባሕር በር እንዲቀር መደረጉ፣ በኢትዮጵያዊነቱ እንደልቡ ተዘዋውሮ ሠርቶ እንዳይኖር በዘር ተሸንሽኖ መገደቡ፣ በስሙ በሚቀጥፍ ዋልጌ መንደርተኛ ቡድንና የሥርዓቱ ተጠቃሚ በሆኑ ነብሰ-በላ ባለሃብቶች ዳፋ ጥርስ መግባቱ፣ ... ወዘተ ጥቅሙ መከበር የሚሆነው?

የትግራይ ሕዝብ ጥቅም የሚከበረው የመላ አገሩ ጥቅም ሲከበር ነው። አገዛዙም በአንድ ወቅት ፍትሃዊም አፋኝም የሆነ የአንድ ሳንቲም ሁለት ገጽታ ዓይነት ተፈጥሮ ሊኖረው ፈፀሞ አይችልም። በአንድ የጊዜ

ቅጽበት ውስጥ ከሁለቱ አንዱ ብቻ ነው መሆን የሚችለው። በቀሪቱ የአገሪቱ ክፍል ውስጥ አፋኝና አረመኔአዊ የሆነው አገዛዝ እዚያው በዚያው ከመቅጽበት ለትግራይ ሕዝብ ሲሆን ፍትሃዊና የሕዝብ መብት አስጠባቂ ሊሆን አትችልም። አሜሪካዊው የሰብዓዊ መብት ተሟጋች ማርቲን ሉተር በወቅቱ በአገራቸው የነበረው ሁኔታ አስመልክተው “... Injustice anywhere is a threat to justice everywhere.” ያሉት ይህንን ነው የሚያሳዩን። በርግጥ አገዛዙ ጃስ የሚላቸው ውሾች በትግራይ ሕዝብ ሥም እያጭበረበሩ የትግራይ ሕዝብ የአገዛዙ ጭፍን ደጋፊና የሥርዓቱ ተጠቃሚ እንደሆነ አድርገው ሊያላዝኑ ይችላሉ፤ አገዛዙም እንዲያ ሊያደርግ ይችላል፤ አገዛዙ ድርጎ እየሰፈረና ፍርፋሪ እየወረወረ ያሰማራቸው ባንዳዎችም በተቃዋሚው ጎራ ውስጥ መሸገው ይህንን ሊያስተጋቡ ይችላሉ። ይህ ሁሉ ግን፤ ”አባ በበሉ፣ አማሆይ አገሱ” በሚል ስሌት ካልተሰላ በቀር፤ ውሾች ነው። ወይም የትግራይ ሕዝብ ማለት ላይ መግባባት የለም ማለት ነው፤ ብዥታ አለ ማለት ነው። የተላላቅ/ወያኔዎች ጀግኖች አባቶቻችን ሲሉ እንደነ ባንዳው የአቶ መለስ ቀድመ-አያት ባሻይ አስረሰ፤ እንደነ ደጃዝማች ኃይለ-ሥላሴ ጉግሳ፣ ... ወዘተ ማለታቸው፤ የነሱ ተቃዋሚ የሆኑት ደግሞ እንደነ ዐፄ ዮሐንስ፣ አሉላ አባ-ነጋ፣ ወዘተ ... ማለታቸው ሆኖ እንድሚለያዩት ማለት ነው።

ሌላኛው አስገራሚ ነገር ተላላቅ/ወያኔ የትግራይ ሕዝብ ነፃ አውጭ ማለቱ ሳይሆን የዴሞክራሲያው ሥርዓት ምንነት ገብቶናል የሚሉ ኃይሎችና የዚህ ድርጅት ግትልትሎችም ጭምር እንዲያ ነው ብለው ማመናቸው ወይም መቀበላቸው፣ ወይንም ድርጅቱን መጥራታቸው ነው። ነፃ መውጣት ማለት ምንድን ማለት ነው እንዴት? የትግራይ ሕዝብ ነፃ ሆኖ የኖረ ብቻ ሳይሆን የሌሎችንም ነፃነት ለማስከበር ሲታገል የኖረ ሕዝብ ነው። ታዲያ ከማን ነው ነፃ የሚወጣው?! ያውም ነፃነት በማይሰማቸው የባንዳ ልጆችና የራሳቸውን ክፍለ-ሀገር አስገንጥለው ተጣብቀውን በቀሩ መዥገሮች! ይህ በጣም አሳዛኝ አላዋቂነትና ብሽቅ ቀልድ ነው። በእርግጥ የትግራይ ሕዝብ እንደ ማንኛውም የአገሪቱ ሕዝብ በአገሪቱ የመንግሥት ሥልጣን በጨበጡ ገዥ መደቦችና አገዛዞች ሲጨቆንና ሲመዘበር የኖረ ሕዝብ ነው። ስለዚህ ከእንደዚህ ዓይነት ሥርዓት ተላቆ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ መብቱ በተከበረበት ፍትሃዊና ዴሞክራሲያዊ ሥርዓት መተዳደር አለበት። ለዚህም መታገል አለበት። ይህ ደግሞ በመደባዊ ትግል እንጂ በጎሳ ፖለቲካ ሳቢያ ገዥና ተገዢን፣ በይና ተበይን በአንድነት አገሮ በሚያንተከትክ፤ አረመኔያዊ አገዛዝን ለማስቀረት ሳይሆን በራስ ጎሳ ጅቦች ለመበላት በሚዳርግ የጎሳዎች ወይም ብሄረ-ሰቦች መገንጠል እውን የሚሆን አይደለም። የኤርትራ ነባራዊ ሁኔታ ይህንን ኃቅ ነው የሚያሳዩን።

የትግራይ ሕዝብ ገና ከጥዋቱ ይህንን በተገነዘቡ የክፍለ-ሀገሩ ተወላጆች እውነታው እንዲያውቅ በመደረጉ የተላላቅ/ወያኔን ዓላማ ደግፎና በእርሱ ተመርቶ አልተንቀሳቀስም። ዛሬም ቢሆን እንደማንኛውም ቀሪው የአገሪቱ ክፍል ሳይሆን በባሰ ሁኔታ ተቀፍድዶና ተሸብቦ እንጅ የዚህ

መንደርተኛ ድርጅት ተከታይ ያለመሆኑ ሊታወቅ ይገባል። ለዚህም በምርጫ 97 የወሰደው አቋም ጉልህ አስረጅ ነው።

ከዚያ በላይ ደግሞ የዐፄው አገዛዝ ገዢ መደብን በዐፄው አገዛዝ የገዢ መደብ መሳፍንትና የማኅበረ-ኢኮኖሚያዊ ሊህቃን ልጆች መተካት እና አዲስ ነፍጠኛ ገዢ መደብ መፍጠር የትግራይን ሕዝብ ጥቅም አያስጠብቅም። ለአብነት ያህል የተምቤኑ ፊውዳል የግራዝማች አብራሃ ልጅ አቶ ስዩ አብራሃ፣ የሽሬው ፊውዳል የደጃዝማች አርአያ ልጅ አቶ ሓየሎም አርአያ፣ በዐፄው ዘመን የትግራይ ልማት ድርጅት ሥር-አስኪያጅና የልዑል ራስ መንገሻ ሥዩም ባለሟል የነበሩት የትግራይ ሕዝብን ደም የመጠጡት የሠራዬው (ኤርትራ) ተወላጅ የአቶ ገብረ-ክርስቶስ ገብረ-እግዚአብሔር (የመቀሌው Green Hotel ባለቤት) ልጆች እነ አቶ ብርሃነ ገብረ-ክርስቶስ፣ የመቀሌው ፊውዳል ነጋዴ የባላምባራስ ተክለ-ኃይማኖት ካሕንዳይ ልጆች እነ አቶ አበበ ተክለ-ኃይማኖት፣ የዓድዋ መሬት ከበርቴ ፊታውራሪ ልጅ አቶ ስብሐት ነጋ፣ ወዘተረፈ ... መጥቀስ ይቻላል። ትላንት አባቶቻቸው ጋጡት፤ ዛሬ ደግሞ ልጆቻቸው እየጋጡት ብቻ ሳይሆን እየቀለዱበትም ነው።

የትግራይ ሕዝብ ተላህት/ወያነን ይቃወም ከነበረ እንዴት ሆኖ ታዲያ ተላህት/ወያነ አሸነፈ?

በክፍል ሁለት ይቀጥላል።

yane.07.2006@gmail.com